

KULTURMILJØER I HOLBÆK BY

BAKKEKAMMEN OG MØLLEVANGEN

Historie

Bakkekammen og Møllevangen er en del af Stormøllegård-konsortiets udstykning fra omkring 1910. Begge veje hed oprindeligt Møllevangen med navn efter Storemøllen, som lå umiddelbart nord for det, der i dag er Østre Anlæg. Ejerne af jorden var de lokale handelsmænd Anders Larsen og Julius Mortensen, som havde opkøbt jorden med servitutter, der sikrede kvalitetsbyggeri, og for hvem områdets første villaer blev tegnet. Arkitekten var Ivar Bentsen, som i 1911 opførte sin egen tegnestue på Møllevangen. Han og hans kompagnon, Marius Pedersen, stod i de følgende årtier bag størstedelen af nybyggeriet på Bakkekammen med afsæt i idealerne omkring Bedre Byggeskik (forening stiftet i 1915 af bl.a. Ivar Bentsen), og området kan i dag med rette betegnes som Bedre Byggeskiks vugge.

Et af hovedformålene med Foreningen Bedre Byggeskik var at højne bygningskulturen på landet gennem bedre uddannelsesmuligheder for håndværkerne. Denne form for undervisning startede på Vallekilde Højskole, som både Ivar Bentsen og Marius Pedersen var tilknyttet, henholdsvis som lærer og elev. Som en videreudvikling af ideerne fra Vallekilde opførtes Bygmesterskolen i 1915 på initiativ af Bentsen, Pedersen og konservatoren Harald Munk. I begyndelsen havde den til huse på Bakkekammen 50, men flyttede året efter til større lokaler på Isefjordsvej. Skolen blev forbillede for lignende initiativer landet over.

Arkitektur

Bakkekammen er udformet som en halvcirkel henover bakken med en akse udgående fra midten (Anders Larsens sti). Inspirationen til udformning og placering kommer fra den engelske haveby, hvis grundprincip er at lade nye bydele vokse frem som selvstændige byområder med haveboliger. Her findes mange fine og yderst velbevarede eksempler på Bedre Byggeskik-huse med enkle, helstøbte og velproportionerede bygningskroppe og klare fagdelinger i facaden. Næsten alle husene er opført i blankt murværk og tegltag og med kun få dekorative elementer efter Foreningen Bedre Byggeskiks foreskrifter.

Møllevangen udgår som en akse fra den smalle, halvcirkelformede vej på toppen af bakken og ender smukt i Bygmesterskolen på Isefjordsvej (1916). Også her ligger nogle solide, bevaringsværdige villaer med Møllevangen 1 (Ivar Bentsens tidl. tegnestue) som den mest markante.

Underofficershusene: De oprindeligt otte huse blev tegnet i 1913 af Ivar Bentsen og skabte med deres rytme og ydmyge arkitektur et fint modspil til de enkeltstående "værker", Bakkekammen 23 og 40. Flere af husene er i dag ombygget, men sammenhængen fornemmes stadig. Husene karakteriseres særligt ved den smalle gavlfacade og stejle taghældning, som i øvrigt genfindes på Møllevangen 1.

Bakkekammen 23 (fredet): Anders Larsens hus (Ivar Bentsen, 1911). Det store, hvidpudsede hus blev opført som et af de første på Bakkekammen og er i kraft af sin symmetriske opbygning og placering i aksten mellem Bakkekammen og Østerled (Anders Larsens sti) et af de bærende arkitektoniske elementer i kvarteret.

Husene i svinget (Bakkekammen 27-39): Flere af husene overfor Møllevangens udmunding er i Kommuneatlas Holbæk udpeget med høj bevaringsværdi. De er alle udført i Bedre Byggeskik-tradition i perioden 1919-1939 og udgør med en enkel arkitektur og et konsekvent materialevalg kvarterets rygrad.

Bakkekammen 40 (fredet): Julius Mortensens hus (Ivar Bentsen, 1917). Huset ligger på hjørnet af Bakkekammen og Møllevangen og er et flot eksempel på monumental Bedre Byggeskik-arkitektur. Den karakteristiske skrånede placering (oven i købet på vejens højeste punkt) øger husets synlighed ved ankomst fra syd, og den lille forplads og annekset langs Møllevangen forstærker husets monumentale udtryk.

Bakkekammen 45 (fredet): Marius Pedersens tegnede huset til sig selv i 1929. I dag rummer det museum og videntcenter for Landsforeningen Bedre Byggeskik. Huset er opført i gul tegl og dets symmetriske facade understreges af to skorstene og en halvcirkelformet kvist.

Bakkekammen 50: Marius Pedersen tegnede huset i 1915 som ansat på Ivar Bentsens tegnestue. Huset rummede Bygmesterskolen det første år, før den flyttede til Isefjordsvej, og det præges af en karakteristisk frontkvist.

Møllevangen 1: Ivar Bentsens hjem og tegnestue i perioden 1912-1921. Huset ligger tilbagetrukket fra vejen omgivet af en større have. Det består af flere bygningskroppe som bl.a. bindes sammen af en langstrakt havemur og er en unik del af dansk arkitekturhistorie.

Møllevangen 6: Opført for malermester Peder Møller (Marius Pedersen, 1921). Huset er ligesom nabohusene og flere af de senere huse på Bakkekammen opført i gul tegl og kendetegnes ved sin frontkvist og skorstene i gavlene.

Møllevangen 5 og 8: Husene er tegnet af Christian Nielsen og Johannes G. Pedersen i henholdsvis 1937 og 1943. De solide huse danner indgang til Møllevangen fra Isefjordsvej.

Bygmesterskolen: Ivar Bentsen tegnede skolen i 1916, og håndværkerundervisningen flyttede hertil fra Bakkekammen 50. Skolen danner en smuk afslutning på Møllevangsaksen.

Gadestruktur, beplantning og materialer: Bakkekammen er anlagt som en smal vej, der snor sig elegant henover en bakketop. Fra den snoede vej udgår der akser (bl.a. Anders Larsens sti og Møllevangen), og fra enkelte steder i den nordlige del er der fjordkig. Høje hække og træer er en del af det arkitektoniske helhedsbillede, og de grusbelagte fortove er med til at understrege området naturlige karakter. De fleste huse har ubehandlede teglfacader, mens de, der er pudsede, står i afdæmpede jordfarver, hvilket bidrager til et samlet, harmonisk boligområde.

BESKRIVELSE AF KULTURMILJØ: BAKKEKAMMEN OG MØLLEVANGEN, HOLBÆK

TRUSLER/SÅRBARHED

Der er gennem de sidste 100 år opstået et helt særligt miljø på Bakkekammen og Møllevangen bestående af en perlerække af unikke eksempler på Bedre Byggeskik-huse. Områdets karakter understreges af beplantningen, fortovsbelægningen, gadeforløbet og akserne samt materiale- og farvevalget på husene. Miljøet vil derfor være særligt sårbart over for byggeri, der tilsidesætter de normer, der med tiden er blevet bærende for områdets fysiske karakter. Eksempler på trusler kunne være:

- Nedrivning af de unikke eksempler på Bedre Byggeskik-arkitektur.
- Ombygning af de bærende arkitektoniske elementer (stil-, farve- og materialeforvirring).
- Manglende vedligeholdelse af bygninger og beplantning.
- Tilføjelse af nye arkitektoniske elementer, som forsøger at hævde sig frem for at tilpasse sig.

BEVARINGSTILTAG

Konkrete tiltag

Området fremstår i dag velholdt og trækker tydelige tråde tilbage til tilblivelsen for 100 år siden. Træer og hække har fået lov at vokse op og blive en naturlig del af området, som fremstår meget homogent og autentisk.

Som en naturlig del af udviklingen er der tilføjet en række mindre tilbygninger til flere af husene. Langt de fleste er udført i tråd med den oprindelige byggestil.

Vigtige pointer

Koncentrationen af velbevarede Bedre Byggeskik-huse er et unikt kendetegn for Bakkekammen og Møllevangen. Området har naturligvis udviklet sig med tiden, men det er vigtigt at pointere, at de bærende arkitektoniske værdier har fået lov at bestå i op mod 100 år. Det skyldes i høj grad den byggetekniske og arkitektoniske kvalitet, som husene besidder, hvilket bør give stof til eftertanke i forbindelse med opførelsen af nyt byggeri.

Skal man bygge nyt på Bakkekammen og Møllevangen, kan man med fordel vende blikket mod de værdier, der ligger til grund for oplevelsen af det nuværende kulturmiljø.

KORT: BAKKEKAMMEN OG MØLLEVANGEN, HOLBÆK

Kort over kulturmiljøets afgrænsning samt angivelse af, hvor fotografierne er taget.

FOTOREGISTRERING: BAKKEKAMMEN OG MØLLEVANGEN, HOLBÆK

Foto 1:

Et par af Ivar Bentsens otte underofficershuse fra 1913 (Bakkekammen 10-24). Husene er kendetegnet ved deres smalle gavlfacade og stejle taghældning.

Foto 2:

Bakkekammen, ca. 1920. Til venstre ses Bakkekammen 40 og 23 og til højre de otte underofficershuse (Bakkekammen 10-24).

(Fra Kommuneatlas Holbæk)

Foto 3:

Bakkekammen 23 (Ivar Bentsen, 1911). Det palæagtende hus, som skjuler sig bag hækken, er et af områdets mest markante. Med sin symmetriske grundplan afslutter den stien mellem Østerled og Bakkekammen (Anders Larsens sti).

Foto 4:

Bakkekammen 27 (Johannes G. Pedersen og Ivar Bentsen, 1919). Huset blev bygget til medstifter af Bygmesterskolen, Harald Munk. Det afspejler mange af de dyder, der lå bag foreningen Bedre Byggeskik, som f.eks. den klare fagdeling i facaden, de enkle materialer og tagets sammenhæng med bygningskroppen.

FOTOREGISTRERING: BAKKEKAMMEN OG MØLLEVANGEN, HOLBÆK

Foto 5:

Bakkekammen 33 (Marius Pedersen, 1939). Huset adskiller sig fra sine omgivelser med sin brede gavlfacade.

Foto 6:

Bakkekammen 35 (Johannes G. Pedersen, 1937). Huset har en fin placering lige ved Møllevangs-aksen, men på trods af dette er udtrykket ydmygt. Fin symmetrisk facade og ubrudt tagflade.

Foto 7:

Bakkekammen 37 (Marius Pedersen, 1929). Et traditionelt Bedre Byggeskik-hus, der dog adskiller sig ved at have frontkvist. I baggrunden ses Bakkekammen 39, ligeledes tegnet af Marius Pedersen (1934).

Foto 8:

Bakkekammen 40 (Ivar Bentsen, 1917). Opført for grosserer Julius Mortensen ligger det mondæne hus på toppen af bakken på hjørnet af Møllevangen og Bakkekammen. Placeringen på grunden gør, at huset får en lille forplads og at dets facade kan opleves på god afstand ved ankomst fra syd. Huset er et yderst smukt og velbevaret eksempel på de værdier, der lå til grund for Bedre Byggeskik.

FOTOREGISTRERING: BAKKEKAMMEN OG MØLLEVANGEN, HOLBÆK

Foto 9:

Bakkekammen 45 (Marius Pedersen, 1929). Huset rummer i dag Videntcenter for Landsforeningen Bedre Byggeskik, og var fra begyndelsen Marius Pedersens eget. Det er, ligesom de næste to huse i rækken, opført i gul tegl og med rødt tegltag og er yderst velproportioneret. Bemærk de fine tofarvede vinduer (mørk karm og lys ramme).

Foto 10:

Bakkekammen 47 (Marius Pedersen, 1916). Huset minder stilmæssigt om sin nabo. En lille garagebygning er opført ved siden af huset, men forholder sig ydmygt hertil. På nær to nyere ovenlysvinduer, fremstår huset meget originalt og er et nydeligt eksempel på Bedre Byggeskik. Fra huset er der via Maglevej udsigt over fjorden (se foto 20).

Foto 11:

Bakkekammen 49 (Marius Pedersen, 1922). Roen i den velproportionerede, symmetriske gavl bidrager smukt til det arkitektoniske helhedsbillede.

Foto 12:

Bakkekammen 50 (Marius Pedersen og Ivar Bentsen, 1915). Et simpelt hus med frontkvist og sluttet tagform. Husede Bygmesterskolen den første vinter, før den flyttede til Isefjordsvej, og må derfor kulturhistorisk set betragtes som et af områdets vigtigste huse.

Foto 13:

Fra Bakkekammens top ledes man ad Møllevangen med hjælp fra en monumental portbygning tilhørende Bakkekammen 40.

Foto 14:

Møllevangen 1 (Ivar Bentsen, 1912). Bentsens eget hjem og tegnestue i perioden 1912-1921. Har i nyere tid været i brug som daginstitution. Huset ligger tilbagetrukket på grunden omgivet af høje træer, og er ikke særlig synligt fra vejen. Det består af sammensatte bygningskroppe og er en unik del af dansk arkitektur- og kulturhistorie.

Foto 15:

Møllevangen 6 (Marius Pedersen, 1921). Huset skiller sig en smule ud ved skorstenenes placering i de to gavle og den fremstående gavltrekant i frontkvisten.

Foto 16:

Møllevangen 5 (Christian Nielsen, 1937). Et solidt hus med en sluttet bygningskrop. Det 'manglende' udhæng i gavlen giver huset et skarpt udtryk og er et fint billede på overgangen til funktionalisme.

FOTOREGISTRERING: BAKKEKAMMEN OG MØLLEVANGEN, HOLBÆK

Foto 17:

Møllevangen 8 (Johannes G. Pedersen, 1943). Et solidt hus med et skarpt arkitektonisk udtryk (funktionalisme). Stilen adskiller sig fra områdets mange Bedre Byggeskik-huse ved, at harmonien ikke længere opnås gennem symmetri. Huset ligger skråt på grunden og danner sammen med genbohuset indgang til Møllevangen.

Foto 18:

Møllevangen afsluttes visuelt af Bygmesterskolen (1916) på Isefjordsvej.

Foto 19:

Anders Larsens sti fører fra Bakkekammen via Isefjordsvej til Østerled. Stien er vigtig i forhold til fortællingen om opførelsen af Anders Larsens palæliggende hus, Bakkekammen 23, som netop dannede afslutningen på akse.

Foto 20:

Fra Bakkekammen 47 er der udsigt til fjorden via Maglevej.

KILDEHENVISNING: BAKKEKAMMEN OG MØLLEVANGEN, HOLBÆK

Miljøministeriet. Skov- og Naturstyrelsen

Kommuneatlas Holbæk

1993

Albert Thomsen

Holbæk Købstads Historie, bd. 4

1936-42

Albert Thomsen

Holbæk Købstads Historie, bd. 5

1936-42

Lene Floris

Bedre Byggeskik - Bevægelse og bygninger

2005

Registreringen er foretaget d. 5. juli 2012.